

**YOSHLARNING MOLIYAVIY SAVODXONLIGI VA IQTISODIY
MUSTAQILLIGI: SHAXSIY MOLIYA BOSHQARUVI ORQALI
BARQAROR RIVOJLANISHGA YO'L**

Baxromova Indira Azizjon qizi

Alfraganus University Iqtisodiyot fakulteti

Iqtisodiyot yo'nalishi 1-kurs talabasi

baxromovaindira@gmail.com

G'ulomova Gulasal Azizjonovna

Alfraganus University Iqtisodiyot fakulteti

Iqtisodiyot yo'nalishi 1-kurs talabasi

Axmedov O'tkirjon Aloviddin o'g'li

Alfraganus University Iqtisodiyot fakulteti

Iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

ANOTATSIYA

Ushbu maqolada yoshlar orasida moliyaviy savodxonlik darajasining iqtisodiy mustaqillik va iqtisodiyotga qo'shilayotgan ijobiy ta'siri yoritiladi. Bugungi kunda shaxsiy moliyani samarali boshqarish ko'nikmalari nafaqat individual barqarorlikni, balki jamiyatning umumiy iqtisodiy salohiyatini oshirishda muhim omilga aylanmoqda. Maqolada byudjet tuzish, tejash, investitsiya qilish, qarz madaniyati va moliyaviy xavflardan himoyalash kabi asosiy tushunchalar tahlil qilinadi. Shuningdek, davlat siyosati va ta'lim tizimining bu boradagi roli, raqamli moliyaviy texnologiyalar orqali yoshlarni iqtisodiy jihatdan faollashtirish imkoniyatlari muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalariga asoslanib, yoshlarning moliyaviy mustaqilligi — uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda asosiy omillardan biri ekanligi isbotlanadi.

iqtisodiy mustaqilligi, investitsiya, tejash madaniyati, qarz boshqaruvi, raqamli moliyaviy texnologiyalar, barqaror iqtisodiy rivojlanish, moliyaviy ta'lim, startap va iqtisodiy faollik

ANNOTATION

This article highlights the positive impact of financial literacy among youth on economic independence and the overall economy. Today, the ability to effectively manage personal finances is becoming a key factor not only for individual stability but also for enhancing the general economic potential of society. The article analyzes core concepts such as budgeting, saving, investing, debt culture, and protection from financial risks. It also discusses the role of government policy and the education system in this regard, as well as the potential of digital financial technologies to increase the economic activity of young people. Based on the research findings, the article proves that the financial independence of youth is one of the key factors in ensuring long-term economic stability.

Keywords: financial literacy, personal finance management, youth economic independence, investment, saving culture, debt management, digital financial technologies, sustainable economic development, financial education, startup and economic activity.

АННОТАЦИЯ

В данной статье освещается положительное влияние уровня финансовой грамотности среди молодежи на экономическую независимость и развитие экономики в целом. В современном мире навыки эффективного управления личными финансами становятся важным фактором не только индивидуальной стабильности, но и повышения общего экономического потенциала общества. В статье анализируются ключевые понятия, такие как составление бюджета, сбережения, инвестиции, культура заимствования и защита от финансовых рисков. Также рассматриваются роль

государственной политики и образовательной системы в этом направлении, а также возможности активизации молодежи через цифровые финансовые технологии. Основываясь на результатах исследования, доказывается, что финансовая независимость молодежи является одним из ключевых факторов обеспечения долгосрочной экономической стабильности.

Ключевые слова: финансовая грамотность, управление личными финансами, экономическая независимость молодежи, инвестиции, культура сбережений, управление долгами, цифровые финансовые технологии, устойчивое экономическое развитие, финансовое образование, стартап и экономическая активность.

KIRISH

Bugungi globallashuv jarayonlari, iqtisodiy tebranishlar va raqamli texnologiyalar rivoji insonlarning moliyaviy qarorlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yosh avlod uchun shaxsiy moliya boshqaruvi, tejash, investitsiya qilish va iqtisodiy xavflarni anglab, to'g'ri harakat qilish hayot sifatini belgilovchi asosiy ko'nikmalardan biriga aylanmoqda.

Ko'plab mamlakatlar, jumladan O'zbekiston ham, barqaror iqtisodiy rivojlanish strategiyasini amalga oshirishda yoshlarning iqtisodiy faolligiga katta e'tibor qaratmoqda. Biroq, yoshlar moliyaviy jihatdan mustaqil bo'lishi uchun ularda tegishli bilim va amaliy ko'nikmalar shakllangan bo'lishi zarur. Afsuski, amaliyot shuni ko'rsatmoqdaki, aksar yoshlar byudjet tuzish, pulni to'g'ri taqsimlash, qarzdan oqilona foydalanish yoki uzoq muddatli moliyaviy maqsadlar qo'yish bo'yicha zarur savodxonlikka ega emaslar.

Ushbu maqola yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali ularning iqtisodiy mustaqilligini kuchaytirish imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan. Asosiy e'tibor shaxsiy moliya boshqaruvi ko'nikmalarining ahamiyatiga, ularni qanday shakllantirish mumkinligiga va bu ko'nikmalarning

mamlakat iqtisodiy barqarorligiga qo'shayotgan hissasiga qaratiladi. Shuningdek, davlat siyosati, ta'lim tizimi va raqamli moliyaviy vositalarning bu boradagi roli ham tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Moliyaviy savodxonlik — bu nafaqat shaxsiy moliya boshqaruvi bilan bog'liq ko'nikmalar majmui, balki iqtisodiy mustaqillik va barqaror yashash tarzining asosiy sharti sifatida ko'rilmogda. G. Bekkerning inson kapitali nazariyasiga ko'ra, bilim va ko'nikmalarga investitsiya qilish jamiyatning umumiy iqtisodiy salohiyatini oshiradi (Becker, 1964). Ayniqsa, yoshlar orasida moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lsa, ularning iqtisodiy qaror qabul qilish sifati, mustaqil hayotga tayyorligi va tadbirkorlikka intilishi ortadi (OECD, 2018).

Dunyo tajribasi shuni ko'rsatadiki, moliyaviy ta'limni erta yoshdan boshlab berish moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Masalan, Janubiy Koreya, Kanada va Gollandiyada maktab dasturlarida moliyaviy savodxonlik fan sifatida joriy etilgan. Bu esa yoshlar o'rtasida qarzga botish holatlarini kamaytirgan va investitsion faollikni oshirgan (Lusardi & Mitchell, 2014).

Raqamli moliyaviy texnologiyalarning rivojlanishi esa moliyaviy xizmatlarga kirishni osonlashtirgan. Biroq, ko'pchilik yoshlar bu vositalardan to'g'ri foydalanishni bilmasligi sababli ularning moliyaviy xavfga duchor bo'lish ehtimoli yuqori (World Bank, 2020). Shuning uchun ham raqamli savodxonlik va moliyaviy madaniyat birgalikda rivojlantirilishi kerak.

O'zbekiston tajribasiga nazar tashlaydigan bo'lsak, so'nggi yillarda moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan bir qancha tashabbuslar boshlangan. Xususan, Markaziy bank, Moliya vazirligi va ta'lim muassasalari hamkorligida aholi, xususan yoshlar uchun seminarlar, onlayn kurslar va o'quv

dasturlari ishlab chiqilgan. Biroq, bu tashabbuslar hali keng ommani qamrab olish darajasiga chiqmagan.

Shunday qilib, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish — nafaqat individual muvaffaqiyat, balki iqtisodiy taraqqiyotning muhim tarkibiy qismidir.

TADQIQOT VA METODOLOGIYA

Ushbu tadqiqotda yoshlarning moliyaviy savodxonligi va iqtisodiy mustaqilligini o'rganishda **tahliliy** va **tavsifiy** metodlardan foydalanildi. Maqola yozish jarayonida ilmiy maqolalar, xalqaro tashkilotlar (Jahon banki, OECD, IMF) hisobotlari, O'zbekiston Respublikasining rasmiy statistik ma'lumotlari, shuningdek, turli ijtimoiy so'rovlar natijalari asos sifatida olindi.

Tadqiqot quyidagi yo'nalishlar bo'yicha olib borildi:

1. **Nazariy tahlil** – Moliyaviy savodxonlik, iqtisodiy mustaqillik va shaxsiy moliya boshqaruvi bilan bog'liq mavjud ilmiy qarashlar va kontseptsiyalar o'rganildi.
2. **Empirik tahlil** – O'zbekiston va boshqa mamlakatlarda yoshlar orasida moliyaviy savodxonlik darajasiga doir mavjud statistik ma'lumotlar va so'rovnomalar tahlil qilindi.
3. **Taqqoslash metodi** – Turli mamlakatlar tajribasi, ta'lim tizimidagi yondashuvlar, davlat siyosati va raqamli moliyaviy vositalardan foydalanish darajasi o'zaro taqqoslandi.
4. **Sifat tahlili** – Moliyaviy savodxonlikning yoshlarning iqtisodiy qaror qabul qilishidagi roliga oid misollar va real hayotdagi holatlar o'rganildi.

Mazkur metodlar asosida olingan natijalar yoshlarning moliyaviy savodxonligi faqat individual muvaffaqiyat emas, balki kengroq miqyosdagi iqtisodiy barqarorlik omili ekanligini isbotlashga xizmat qildi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'rganilgan ilmiy adabiyotlar, mavjud statistik ma'lumotlar va xalqaro tajribalarga tayangan holda, yoshlarning moliyaviy savodxonligi ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlashda hal qiluvchi omil ekani aniqlanmoqda. Ayniqsa, raqamli moliyaviy xizmatlarning kengayib borayotgan bugungi sharoitida shaxsiy moliyani boshqarish, xarajat va daromadni to'g'ri rejalashtirish, xavfsiz kreditlash madaniyatiga ega bo'lish yoshlarning barqaror iqtisodiy hayotga qadam qo'yishiga zamin yaratadi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan yoshlar:

- ortiqcha qarzga botmaslik,
- o'ziga to'q, byudjetli hayot tarzini yuritish,
- kelajakka investitsiya qilish (masalan, o'qish, tadbirkorlik, ko'chmas mulk),
- va moliyaviy xavflardan himoyalaniish borasida yanada ehtiyotkorroq bo'ladi.

Bundan tashqari, shaxsiy moliya boshqaruvi bo'yicha dastlabki ko'nikmalarni maktab yoki kollej bosqichida shakllantirish, yoshlar orasida moliyaviy xatolarning kamayishiga va iqtisodiy faollikning ortishiga olib keladi.

Muhokamalar shuni ko'rsatdiki, O'zbekistonda ushbu yo'nalishda ijobiy siljishlar mavjud bo'lsa-da, tizimli yondashuv yetarli emas:

- Moliyaviy ta'lim hali umumiy o'quv dasturlariga chuqur integratsiya qilinmagan.
- Raqamli moliyaviy xizmatlardan foydalanishda xavfsizlik madaniyati sust.
- Yoshlarning investitsiya madaniyati hali shakllanmagan yoki juda past darajada.

Shunga ko'ra, yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali ularning iqtisodiy qaror qabul qilish qobiliyati, mustaqil daromad manbalarini yaratish imkoniyatlari, va iqtisodiy barqarorlikka qo'shiladigan hissassi ancha oshadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu maqolada yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirish orqali ularning iqtisodiy mustaqilligini ta'minlash masalasi tahlil qilindi. O'tkazilgan tadqiqotlar, adabiyotlar tahlili va xalqaro tajriba shuni ko'rsatdiki, shaxsiy moliyani to'g'ri boshqarish ko'nikmalari nafaqat individual darajadagi barqarorlikni ta'minlaydi, balki umumiy iqtisodiy rivojlanishga ham xizmat qiladi. Moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan yoshlar tejash, investitsiya qilish, foydali qarorlar qabul qilish va tadbirkorlik bilan shug'ullanishda faolroq bo'ladi.

Shuningdek, O'zbekiston sharoitida ham bu soha bo'yicha ijobiy siljishlar kuzatilmoqda, biroq tizimli yondashuv, ta'lim tizimi bilan integratsiya va raqamli moliyaviy vositalardan ongli foydalanish darajasi hali yetarli emas.

Takliflar:

1. **Moliyaviy ta'limni erta yoshdan joriy etish:** Maktab, kollej va universitetlarda moliyaviy savodxonlik bo'yicha alohida fanlar yoki modullarni kiritish zarur.
2. **Amaliy trening va simulyatsiyalar:** Yoshlar uchun interaktiv o'yinlar, byudjet tuzish mashg'ulotlari va real moliyaviy qarorlarni model qilish imkoniyatlari yaratish.
3. **Raqamli moliyaviy xizmatlar bo'yicha yo'riqnomalar:** Yoshlar orasida onlayn bank, elektron hamyon, investitsiya ilovalari va moliyaviy xavfsizlik haqida tushuncha beruvchi ommaviy dasturlar ishlab chiqish.
4. **Davlat va xususiy sektor hamkorligi:** Moliyaviy tashkilotlar, ta'lim muassasalari va davlat idoralari birgalikda yoshlar uchun grantlar, seminarlar, treninglar tashkil etishi zarur.

5. **Ijtimoiy tarmoqlar va media orqali targ'ibot:** Moliyaviy savodxonlikni ommalashtirish uchun bloglar, videoroliklar, podkastlar va mashhurlar orqali ijobiy moliyaviy odatlar targ'ib qilinishi lozim.

Ushbu takliflar hayotga tatbiq etilsa, yosh avlodning iqtisodiy mustaqilligi ta'minlanadi, jamiyatda moliyaviy barqarorlik kuchayadi va mamlakat iqtisodiyoti uchun faol, bilimli, mas'uliyatli fuqaro zamin yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Becker, G. S. (1964). *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. University of Chicago Press.
2. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5–44.
3. OECD. (2018). *PISA 2018 Results: Students' Financial Literacy*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org>
4. World Bank. (2020). *Enhancing Financial Capability and Inclusion in Developing Countries*. Washington, DC. <https://www.worldbank.org>
5. Atkinson, A., & Messy, F. A. (2012). *Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*. OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki (2023). *Moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha strategik yo'l xaritasi*. Toshkent. <https://cbu.uz>
7. Rezaee, Z., & Wang, J. (2017). Business Sustainability: Performance, Compliance, Accountability and Integrated Reporting. *Business Expert Press*.
8. Andreeva, G. et al. (2019). FinTech and Financial Literacy: A Research Agenda. *Journal of Risk and Financial Management*, 12(3), 80.

9. UNESCO (2021). *Education for Sustainable Development: Youth as Change Agents*.

<https://unesdoc.unesco.org>

10. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti (2022). *Yoshlarning iqtisodiy faoliyatini rivojlantirishda moliyaviy ta'limning roli*. Ilmiy-amaliy seminar materiallari.